

Det Kongelige Kunnskapsdepartement
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Deres ref.
200605083-/CB

Vår ref.
Sak nr: 06/1902-2
Saksbehandler: Silje Kalvik
Dir.tlf: 45 490 037

Dato:
21.12.2006

HØRING - FORSLAG TIL ENDRINGER I FRISKOLOELOVEN

Jeg viser til Kunnskapsdepartementets høringsbrev av 10. oktober 2006 vedrørende forslag til endringer i friskoleloven.

Forbrukerombudet fører tilsyn med at de næringsdrivendes markedsføring og avtalevilkår er i samsvar med markedsføringsloven. Mer informasjon om Forbrukerombudet og markedsføringsloven finnes på våre hjemmesider: <http://www.forbrukerombudet.no>.

Jeg har i en rekke år prioritert å behandle henvendelser jeg har fått vedrørende markedsføringen og avtalevilkår til skoler i privat eie. Dette gjelder både skoler med og uten godkjennelse etter en utdanningslov. Enkelte saker er tatt opp etter eget tiltak.

Bakgrunnen for at dette har vært et prioritert område for meg, er at jeg ønsker å bidra til at skoler ikke gir villedende opplysninger om et skoletilbud i markedsføring eller bruker urimelige avtalevilkår overfor elever/foreldre.

Mitt hovedbudskap i denne høringen er at det bør stilles krav til rimelige, balanserte og klare skolekontrakter i en ny privatskolelov. Jeg savner et forslag til regulering av dette i høringen. Det finnes per i dag ingen uttrykkelig lovgivning som regulerer innholdet av skolekontrakter.

Jeg vil i det følgende gjøre nærmere rede for hvorfor jeg mener det bør stilles krav til innholdet i skolekontrakter, og hva som bør kreves i denne forbindelse.

Forbrukerombudet vil også kommentere punkt 6, 16 og 17.5 i høringsnotatet om forslag til endringer i friskoleloven.

Krav til skolekontrakter

På bakgrunn av markedsføringsloven § 9a har jeg utarbeidet retningslinjer for innhold i skolekontrakter. Det følger av denne bestemmelsen at Forbrukerombudet kan forby urimelige avtalevilkår som brukes i næringsvirksomhet overfor forbrukere.

Retningslinjene er kommet i stand etter dialog med flere skoler og forbund – herunder blant annet Kristne Friskolers Landsforbund og Norske Fag- og friskolers Landsforbund. ./. Forbrukerombudets retningslinjer for privat- og friskolers kontraktsvilkår er vedlagt.

Forbrukerombudets retningslinjer følges i stor grad av de seriøse aktørene i markedet. Det er dessverre ikke alle aktører som er like seriøse, og jeg har brukt mye ressurser på å forhandle frem kontrakter med enkeltaktører for å sikre klarhet og balanse.

Enkelte aktørers manglende seriøsitet går ofte utover elever som er unge og relativt uerfarne når det gjelder å inngå kontrakter med økonomiske forpliktelser i den størrelsesorden det ofte er snakk om, og derfor også lite kritiske til de vilkår de får seg forelagt.

Etter mitt syn bør det i en ny privatskolelov, eventuelt i forskrift gitt med hjemmel i denne loven, stilles krav om at en godkjent privatskole har en kontrakt som regulerer elevenes/foreldrenes privatrettslige rettigheter og plikter. Videre at denne kontrakten er i tråd med innholdet i Forbrukerombudets retningslinjer for skolekontrakter.

Skolekontrakten bør i allfall som et minimum tilfredsstille retningslinjene hva gjelder vilkår om forskuddsbetaling og avbrudd/oppsigelsesadgang - herunder vilkår om betaling ved avbrudd før skolestart, etter skolestart eller på grunn av sosiale prestasjonshindre - som for eksempel sykdom. Dette reguleres av henholdsvis punkt 1 og 2 i de vedlagte retningslinjene.

Flere skoler jeg har vært i kontakt med har for eksempel operert med vilkår om at elevene må forskuddsbetale hele eller deler av skoleavgiften lang tid før skolestart. Dette har i noen tilfeller dreid seg om store summer og uten noen form for sikkerhet for elevene, dersom skolen skulle gå konkurs.

Enkelte skoler har også gjort gjeldende at elevene må betale for hele skolegangen selv om man sier fra seg skoleplassen kort tid etter skolestart.

Urimelige vilkår vedrørende forskuddsbetaling og avbrudd/oppsigelsesadgang kan således gjøre at unge mennesker må betale dyrt for feil skolevalg.

I to saker hvor jeg har kommet til at skolenes kontraktsvilkår er urimelige etter markedsføringsloven § 9a, har det ikke lyktes meg å oppnå en frivillig ordning. Disse sakene har derfor blitt bragt inn for Markedsrådet etter markedsføringsloven § 13 femte ledd jf. § 12.

Den ene saken (MR-1995-18) var mot Norsk Hudpleiefagskole. Skolen krevde at hele kursavgiften pålydende kr. 60.000 skulle betales før skolestart. Dersom en elev sa fra seg skoleplassen etter skolestart, ville ingen av skolepengene bli tilbakebetalt. Markedsrådet ga Forbrukerombudet medhold i at vilkåret var i strid med markedsføringsloven § 9a.

Den andre saken (MR-1998-17) var mot Otto Treiders Handelsskole – som tilbyr undervisning på videregående nivå. Skolen krevde at elever som trakk seg fra skoleplassen etter skolestart var forpliktet til å betale avgiften for å delta på et års undervisning ved skolen: kr. 20.900, samt erstatning for tapt statsstøtte: kr. 34.000. Markedsrådet kom også til at dette var urimelig etter markedsføringsloven § 9a.

./. Vedlagt følger de nevnte vedtakene til Markedsrådet.

Hvilke nærmere krav jeg mener bør stilles til skolekontrakten hva gjelder vilkår om betaling før og etter skolestart, følger av de vedlagte retningslinjene for privat- og friskolers kontraktsvilkår.

Departementet skriver under punkt 16.2 i høringsnotatet, at: *"Det vil være i strid med den allmenne rettsoppfatning om departementet som skolemyndighet ikke reagerer dersom en privat skole helt åpenbart driver i strid med for eksempel likestillingsloven eller markedsføringsloven, og disse bruddene ikke er helt bagatellmessige".*

Jeg vil også påstå at det vil være i strid med den allmenne rettsoppfatning, dersom en privatskole godkjennes etter lov og får statlig tilskudd til virksomheten, til tross for at skolen har en urimelig skolekontrakt etter markedsføringsloven § 9a.

Per i dag er det slik at Forbrukerombudet må oppdage, gjennom klager eller egen kontroll, at en privatskole bruker urimelige avtalevilkår overfor elever/foreldre. Dette betyr at flere skoler kan benytte skolekontrakter i strid med markedsføringsloven § 9a, uten at jeg kjenner til dette.

Det er også slik at de resultater jeg oppnår gjennom forhandlinger med private skoler, ikke får tilbakevirkende kraft. Dette betyr at de endringer som gjøres av skoler i denne forbindelse ikke automatisk får betydning for elever/foreldre som er blitt presentert den "gamle" og urimelige kontrakten.

Dersom private skoler blir stilt overfor krav om at deres skolekontrakter må være i samsvar med innholdet i Forbrukerombudets retningslinjer, for å få godkjennelse og statlig tilskudd, vil dette føre til at enda flere skoler vil tilstrebe å følge retningslinjene.

Et krav til skolekontrakter i lovgivningen vil også kunne sikre enda bedre forutberegnelighet for aktørene i markedet og en redeligere konkurranse.

Innholdet i Forbrukerombudets retningslinjer er for øvrig allerede anerkjent i en stor del av bransjen.

Kort oppsummert: Etter mitt syn bør det være et minimumskrav etter en ny privatskolelov at godkjente private skoler har en kontrakt som regulerer elevens/foreldrenes privatrettslige rettigheter og plikter. Det bør kreves at innholdet i kontraktene er i tråd med Forbrukerombudets retningslinjer for skolekontrakter.

Ad punkt 6 i høringsnotatet – Lovens tittel

Jeg støtter departementets syn hva gjelder at begrepet "frittstående skole" ikke gir allmennheten en umiddelbar informasjon om at disse skolene er i privat eie, og at dette kan være uheldig. Departementet foreslår at disse skolene i stedet skal betegnes som private skoler.

Jeg er likevel av den oppfatning at det bør være et begrepssmessig skille mellom de private skolene som er godkjent etter loven og de skolene som faller utenfor.

Bakgrunnen for dette er å hindre at potensielle søkeres villedes til å tro at private skoler uten godkjennelse også er regulert av privatskoleloven. Samtidig er det viktig å gjøre

søkerne bevisste på at enkelte private skoler er godkjente av en offentlig instans, mens andre ikke er det.

Mitt forslag er derfor at skoler som per i dag kalles frittstående, heller omtales som *godkjente* private skoler.

Jeg har imidlertid ingen innvendinger til lovens tittel.

Ad punkt 16 i høringsnotatet – Tilsyn og sanksjoner

Forbrukerombudet er positiv til at departementet foreslår at det eksplisitt skal fremkomme i ny § 7-2A, at forhold som er i strid med andre lover og forskrifter enn privatskoleloven, og som svekker tilliten til skolen, også skal kunne medføre sanksjoner etter privatskoleloven. Det vil, som departementet skriver, være i strid med den allmenne rettsoppfatning, dersom departementet som skolemyndighet ikke reagerer hvis en skole helt åpenbart handler i strid med for eksempel markedsføringsloven, og disse bruddene ikke er bagatellmessige.

Jeg mener at klare brudd på retningslinjene for private- og friskolers kontraktsvilkår, vil kunne falle inn under ordlyden i forslaget til § 7-2A.

Det kan i visse tilfeller være behov for å benytte sanksjonshjemmelen i privatskoleloven, også der for eksempel Forbrukerombudet ikke har konstatert brudd på markedsføringsloven. Som departementet påpeker, er det imidlertid viktig at tilsynsorganet utviser særlig varsomhet i slike tilfeller, for å unngå feilaktig rettspraktisering. Hvis det foreligger tvil rundt hvorvidt en skoles markedsføring eller avtalevilkår er i strid med markedsføringsloven, ber jeg om at saken forelegges meg, før en avgjørelse treffes i denne forbindelse etter privatskoleloven. Etter mitt syn kan det være hensiktsmessig at Forbrukerombudet og departementet drøfter nærmere hvilke rutiner som bør gjelde i denne typen saker når en ny privatskolelov foreligger.

Ad punkt 17.5 i høringsnotatet – Bortvisning som følge av manglende betaling av skolepenger mv.

Jeg mener at bortvisning kan virke like inngripende overfor elevene som en oppsigelse av avtaleforholdet. Jeg mener derfor at det må foreligge et vesentlig betalingsmislyhold, før skolen eventuelt skal kunne påberope seg denne retten.

Jeg støtter derfor departementets syn på at det kan være uheldig at det bare står i friskoleloven §§ 3-10 tredje ledd og 6A-6 tredje ledd at ”manglende betaling” av skolepenger kan føre til bortvisning. En slik formulering skaper uklarhet rundt hva som skal til før bortvisning på dette grunnlaget skal kunne iverksettes.

Departementet foreslår at friskoleloven §§ 3-10 tredje ledd og 6A-6 tredje ledd oppheves. Slik jeg forstår departementet, legges det dermed opptil at skolene fritt etter privatskoleloven skal kunne regulere virkningen av manglende skolepengebetaling i den privatrettslige kontrakten. Jeg mener imidlertid at det i privatskoleloven bør sette nærmere vilkår for når bortvisning på dette grunnlaget skal kunne skje. Jeg viser i denne forbindelse til punkt 4 i de vedlagte retningslinjene.

Dersom departementet ønsker ytterligere informasjon om vårt arbeid med markedsføring og avtalevilkår på privatskolemarkedet, kontakt gjerne juridisk rådgiver Silje Kalvik på telefon: 45 490 037 eller e-post: sk@forbrukerombudet.no.

Med vennlig hilsen

Bjørn Erik Thon
forbrukerombud

Revidert juni 2004

Forbrukerombudets retningslinjer

Privat- og friskolers kontraktvilkår

Etter markedsføringslovens § 9a kan vilkår som nytties eller tilskrives nyttet i næringsvirksomhet overfor forbrukere forbys dersom de finnes urimelige overfor forbrukerne. Ved rimelighetsvurderingen skal det legges vekt på hensynet til balanse mellom partenes rettigheter og plikter, og på hensynet til klarhet i kontraktsforhold.

Nedenfor følger en oversikt over forhold som etter Forbrukerombudets syn reiser spørsmål etter markedsføringslovens § 9a.

1. **Forskuddsbetaling**

Mange skoler krever at elevene må betale hele eller deler av studieavgiften forskuddsvis. Enkelte skoler krever studieavgiften innbetalt lang tid før skolestart, ofte for å sikre seg at eleven binder seg til skolen. Det kan dreie seg om store beløp uten noen form for sikkerhet for eleven dersom skolen f.eks. skulle gå konkurs.

Markedsrådet har vurdert en privatskoles vilkår om forskuddsbetaling, og uttalte i avgjørelse 18/95 at *"Det er et generelt prinsipp i norsk kontraktsrett at man skal betale samtidig med at man får en ytelse. (...) Dette prinsippet bør ikke fravikes uten at det er sterke grunner til det."*

På bakgrunn av Markedsrådets uttalelser i saken er Forbrukerombudets utgangspunkt at krav om forskuddsbetaling i forbrukerforhold er et urimelig avtalevilkår som er i strid med markedsføringslovens § 9a. Dette fordi forskuddsbetalingen medfører en forskyvning av kredittrisikoen over på forbrukerne, og således representerer et avvik fra det alminnelige prinsippet om ytelse mot ytelse.

Det følger av Markedsrådets uttalelser at en helhetsvurdering må foretas for å vurdere om kravet om forskuddsbetaling anses å være urimelig og i strid med markedsføringslovens § 9a. I denne vurderingen legges vekt på følgende momenter:

- *Behovet*: om skolen har dokumentert sitt reelle behov for forskuddsbetaling.
- *Beløpets størrelse*: om beløpet som kreves forskuddsbetalt er et stort beløp for elevene.
- *Tidsaspektet*: hvor lang tid før skolestart beløpet må forskuddsbetales.
- *Sikkerhet*: om skolen stiller noen sikkerhet eller garanti for forskuddsbetalingen.

Forbrukerombudets standpunkt er etter dette at skolene som hovedregel ikke kan kreve at studentene betaler mer enn *et mindre administrasjonsgebyr* før skolestart. Et slikt administrasjonsgebyr skal i så fall gjenspeile skolens gjennomsnittlige administrative kostnader i forbindelse med påmelding til skoleplassen.

Ettersom skolens behov for å kreve forskuddsbetaling er et av momentene som vektlegges i vurderingen av om et krav om forskuddsbetaling er et urimelig avtalevilkår, vil en skole kunne kreve en viss forskuddsbetaling fra elevene dersom skolen trenger å kjøpe inn spesielt tilpasset skolemateriell og utstyr forut for skolestart. Men skolens løpende administrative utgifter faller imidlertid utenfor det skolen kan kreve forskuddsbetaling for.

Selv om skolen kan dokumentere behovet, vil et krav om forskuddsbetaling lang tid før skolestart uten noen form for sikkerhet eller garanti for forskuddsbetalingen kunne gjøre vilkåret i strid med markedsføringslovens § 9a. I så fall tilslier både tidsaspektet og manglende sikkerhet for forskuddsbetalingen at dette vil være et urimelig avtalevilkår.

I praksis har Forbrukerombudet sett at en del skoler krever at elevene betaler studieavgift forskuddsvis per semester, slik at for eksempel studieavgiften for hele høstsemesteret betales inn forskuddsvis rundt studiestart og at studieavgiften for hele vårsemesteret betales inn forskuddsvis rundt tidspunkt for oppstart av vårsemesteret. Dette anses å være en hensiktsmessig løsning av elevenes betalingsforpliktelse. Tidspunktet for elevens betalingsforpliktelse er i slike tilfeller knyttet så tett opp mot tidspunktet for skolens ytelse som praktisk mulig. Ordning innebærer derfor ikke et urimelig krav om forskuddsbetaling.

2. Avbrudd/ studentens oppsigelsesadgang

Dersom en elev trekker seg fra inngått avtale om studieplass blir vedkommende ofte pålagt et økonomisk ansvar overfor skolen.

Markedsrådet har i sak 18/95 og 17/98 vurdert privatskoles avbruddsbestemmelser. Markedsrådet uttaler her at skolene til en viss grad må kunne regulere det forhold at elever slutter under studiet eller takker nei til studiet rett før skolestart, ettersom dette kan ha økonomiske konsekvenser for skolen. Men Markedsrådet presiserer at slike kontraktvilkår må være basert på en rimelig risikoavveining mellom skole og elev. Det må tas hensyn til at mange elever søker plass ved flere skoler, for så å velge mellom de skoler de måtte få tilbud fra. Det vil derfor være uheldig hvis elevene blir bundet til en av skolene før de har fått beskjed om de har fått plass på andre skoler.

Kontraktsbestemmelsene må derfor ta hensyn til både elevens interesse i å frigjøre seg fra avtalen uten å måtte betale et for stort økonomisk beløp, og skolens interesse i ikke å lide økonomisk tap.

Ved avbestilling både før og etter skolestart bør elevens økonomiske ansvar være begrenset til skolens faktiske økonomiske tap ved avmeldingen. Skolen har en tapsbegrensningsplikt. Ved f.eks. å ta inn nye studenter vil skolen kunne unngå å lide et økonomisk tap, eller i allfall begrense tapet. Men siden det ofte kan være vanskelig å fastsette skolens reelle økonomiske tap som følge av fragåelsen i hvert enkelt tilfelle, kan en løsning være å vilkårsfeste en form for normaltaps-erstatning ved avmelding på forskjellige tidspunkt. En slik ordning ivaretar hensynet til forutberegnelighet for elevene, samtidig som den reflekterer skolens tapsbegrensningsplikt.

Normaltapsstatningen må være basert på en rimelig interesse- og risikoavveining mellom skole og elev og ikke tilsvare mer enn det gjennomsnittlige økonomiske tap skolen har ved slike avbestillinger.

Avbrudd før skolestart

Forbrukerombudet er av den oppfatning at skolen i utgangspunktet bare kan kreve et mindre *administrasjonsgebyr* ved avbrudd før skolestart, slik at elever som trekker seg fra skoleplassen før skolestart ikke skal betale mer enn administrasjonsgebyret til skolen. Et slikt administrasjonsgebyr skal i så fall gjenspeile skolens gjennomsnittlige administrative kostnader i forbindelse med påmelding og avmelding av en skoleplass.

Forbrukerombudet har således godtatt gebyrer på kr. 1000,- ved avbrudd etter plassreservering, men før skolestart.

Avbrudd etter skolestart

Ved avbrudd etter skolestart fastslo Markedsrådet i MR sak 17/98 at den innklagde skole ikke kategorisk kunne vilkårsfeste at eleven skulle være ansvarlig for full elevandel. Det fastslås at en elev må ha en berettiget forventning om å kunne melde seg av et kurs mot en rimelig erstatning av skolens tap. Markedsrådet uttalte også i samme sak at skolen ikke kan kreve at eleven erstatter eventuell tapt statsstøtte som følge av fragåelsen.

Forbrukerombudet har gjennom praksis akseptert at skolene fastsetter en normaltapsstatning som medfører at eleven blir ansvarlig for inneværende semester elevandel ved fragåelse av avtalen etter skolestart. En slik løsning har også Markedsrådet akseptert i ovennevnte sak (Markedsrådets sak 17/98), der det henvises til at Forbrukerombudet ved kontraktsforhandlinger har kommet til enighet med et stort antall private undervisningsinstitusjoner om at elevenes betalingsplikt skal være begrenset til inneværende semesters (halvårs) avgift.

Dette vil som hovedregel gjelde uavhengig av om kurset som eleven har meldt seg på er ettårig eller flerårig. Forbrukerombudet har sett eksempler på at enkelte skoler som tilbyr flerårige kurs krever at elever som ønsker å avbryte kurset må betale en andel av den totale summen som skolegangen koster. Etter vårt syn må utgangspunktet hva gjelder elevenes økonomiske forpliktelser overfor skolen være at det inngås avtale for maksimum et år av gangen, og at eleven derfor ikke kan forpliktes til å betale en andel av total kostnad for hele studiet/ kurset dersom vedkommende ikke ønsker å fullføre dette.

Sosiale prestasjonshindre

Ofte er skolens avbestillingsvilkår absolutte uansett hva som er årsak til at en elev må trekke seg fra studiet.

Forbrukerombudet har lagt til grunn at eleven bør ha mulighet til å løses fra avtalen og bare betale for mottatt undervisning dersom det oppstår særlige hendelser som f.eks. ulykker, sykdom eller lignende. Hendelsene skal være uforutsette ved kontraktsinngåelsen, og skal medføre at gjennomføringen av studiene/kurset vil bli vesentlig tyngende eller umulig. Det er eleven som i disse tilfellene må godtgjøre forholdet.

Alle privatskolene Forbrukerombudet har gjennomført forhandlinger med har inntatt klausuler som gjenspeiler dette prinsippet i sine kontrakter. Terminologien "personlig force majeure" er ofte brukt for å synliggjøre at det er hendelser ved eleven selv, eller andre personer, som her reguleres og som gjør det mulig for eleven å gå fra kontrakten uten å måtte betale erstatning.

En vilkårsformulering Forbrukerombudet finner tilfredsstillende, og som mange skoler har inntatt i sine vilkår, kan være;

"Dersom studiet avbrytes på grunn av uforutsette, alvorlige forhold som gjør videre skolegang urimelig tyngende eller umulig (personlig force majeure) betales bare for mottatt undervisning".

3. Formkrav

Mange skoler stiller formkrav ved oppsigelse av skoleplass. Eksempelvis fremgår det av kontraktene at plassen må sies opp *skriftlig*.

Et ubetinget krav om skriftlighet er i strid med gjeldende rett i nyere forbrukerlovgivning. I angrerettsloven (lov nr. 105/ 2000) kreves det for eksempel ikke at forbrukeren gir skriftlig melding til den næringsdrivende om bruk av angreretten, det er tilstrekkelig at forbrukeren henvender seg muntlig om dette. Det samme gjelder etter den nye forbrukerkjøpsloven (lov nr. 34/ 2002), der det ikke oppstilles noe krav om at forbrukeren skal reklamere skriftlig. Også her er muntlige henvendelser likestilt med skriftlige. I overensstemmelse med de krav som stilles i nyere forbrukerlovgivning på andre felter, mener derfor Forbrukerombudet at det heller ikke kan kreves et ubetinget skriftlighetskrav ved oppsigelse av skolekontrakter.

Vårt standpunkt er derfor at skriftlig oppsigelse ikke skal være noe absolutt formkrav i skolekontrakter. Det kan være tilfeller der det er uomtvistet at avtalen er sagt opp på annen måte enn ved skriftlighet, og den oppsigende part kan da ikke bli møtt med at han ikke har fulgt spesielle formkrav. Dette gjelder selvfølgelig for begge parter. Bevisbyrden for at oppsigelsen har skjedd hviler imidlertid på den som påstår at han har sagt opp avtalen. Forbrukerombudet mener derfor at det må fremgå av vilkårene at oppsigelse *bør* skje skriftlig, men at skriftlighet ikke må være et ubetinget krav.

Motargumentet om at det i praksis kan oppstå problemer ved muntlig oppsigelse kan løses på følgende måte; Etter at en muntlig oppsigelse er mottatt gis det en skriftlig bekreftelse på at plassen er sagt opp fra en bestemt dato. Bekreftelsen kan inneholde en presisering om at eleven/foresatte må ta kontakt innen en angitt frist dersom oppsigelsen ikke skal være gjeldende. Denne fremgangsmåten må i såfall gjenspeiles i vilkårene.

4. **Elevens mislighold**

En del skoler har vilkår om at eleven kan utesettes fra undervisning og/eller nektes å gå opp til eksamen ved forsinket betaling av studieavgift eller ved brudd på elevreglementet.

Det følger av alminnelige kontraktsrettslige prinsipper at det må foreligge et *vesentlig mislighold* av avtalen for at den kan heves av motparten. Dette medfører at skolen ikke kan foreta en oppsigelse av avtaleforholdet med mindre det foreligger et vesentlig brudd *på* kontrakten. Det må i denne sammenhengen også etableres tilstrekkelige varslingsrutiner. Eleven skal få muligheten til å rette opp det forholdet som forårsaker oppsigelsesvarselet.

Utestengelse fra undervisning og eksamener kan i utgangspunktet ikke likestilles med en heving av avtalen. Men en slik utestengelsesrett for skolen er imidlertid så inngrpende for eleven at det kan få samme virkning som en oppsigelse. Forbrukerombudet mener derfor at det må foreligge et vesentlig brudd *på* bestemmelserne før skolen kan påberope seg denne retten.

Flere kontrakter har vilkår som fastsetter at plassen kan bli oppsagt ved manglende betaling. Ved betalingsmislighold vil ikke ethvert mislighold anses som vesentlig. Det må foretas en helhetsvurdering hvor momenter som bl.a betalingsmisligholdets varighet, beløpets størrelse, om betalingsmislighold har funnet sted tidligere og hvilken sikkerhet kreditor har for fordringen tillegges vekt. Det må også tas hensyn til betydningen av heving av kontrakten for begge parters vedkommende.

Flere kontrakter viser til at det ved for sen betaling ileses forsinkelsesrenter og purregebyr. Vilkårene fastslår også at kravet vil bli inndrevet gjennom rettslig inkasso ved manglende betaling. Av hensyn til klarhet i kontraktsforholdet bør vilkårene henvise til gjeldende lovbestemmelser på området. Det vises i denne forbindelse til lov om renter ved forsinket betaling av 17.12.76 nr. 100 samt inkassoloven av 13.05.88 nr. 26 med forskrift fastsatt i kgl. res av 14.07.89. Forsinkelsesrenten er for tiden 12 % p.a. i forbrukerforhold. For skriftlig purring som er sendt tidligst 14 dager etter kravets forfall, kan det kreves et purregebyr lik 1/10 av rettsgebyret, dvs. ca. kr. 53.- Før kravet kan inndrives gjennom rettslig inkasso, har skyldneren i henhold til inkassolovens regler krav på å motta inkassovarsel der det varsles om at inkasso vil bli satt i verk dersom ny betalingsfrist oversettes.

5. **Ekstraordinær stenging**

Dersom skolen stenges for eksempel pga. streik, utelukkes eleven fra den avtalte tjeneste. I tråd med kontraktsrettslige prinsipper vil skolen som hovedregel kunne fritas for erstatningsansvar hvis den stenges pga. streik eller andre forhold utenfor dens kontroll. Eleven vil i slike situasjoner imidlertid ha andre mangelsbeføyelser i behold, som for eksempel krav på ekstra undervisning og/eller rett til refusjon/prisavslag.

6. Vilkårsendringer

Forbrukerombudets utgangspunkt er at vilkårene i skolekontrakter ikke bør endres i løpet av avtaleperioden. Eventuelle vilkårsendringer bør derimot fremlegges ved fornyelse av avtalen for videre skolegang. Ettersom avtaleperioden mellom skole og elev normalt vil være et skoleår, innebærer dette at skolene som hovedregel kun kan foreta vilkårsendringer forut for inngåelse av avtale om nytt skoleår. Dette vil også gjelde ved flerårige kurs og studier.

Skoler som på tross av Forbrukerombudets anbefalinger ønsker å legge til rette for mindre endringer av avtalevilkårene i løpet av avtaleperioden, må som et minimum ta forbehold om dette i kontrakten som inngås med elevene. Det bør i så fall fremgå av avtalen hvilke type endringer dette kan være aktuelt for. Uten et slikt forbehold mangler skolen rettslig grunnlag for å foreta noen form for endring av avtalen.

Et forbehold som fastslår skolens rett til å endre kontraktsvilkårene i løpet av skoleåret vil lett kunne forrykke balansen mellom partene i kontraktsforholdet og derfor anses urimelig og i strid med mfl. § 9a.

7. Skolenes adgang til å ta forbehold om avlysning av kurs ved for få påmeldte elever

Enkelte skoler opererer med vilkår der det tas forbehold overfor elevene om at kurs avlyses dersom det er for få påmeldte.

Sett fra elevenes ståsted er et slikt vilkår svært uheldig. De fleste elever innretter seg etter at de har fått tilbud om og akseptert studieplass, ved for eksempel å takke nei til eventuelle andre studietilbud eller jobbtilbud, flytte til studiestedet, kjøpe seg studiemateriell etc. Forbrukerombudet er derfor i utgangspunktet skeptisk til at skoler forbeholder seg en ubetinget rett til å avlyse kurs ved for få antall påmeldte.

Samtidig ser vi at det i visse tilfeller kan være behov for en slik sikkerhetsventil for skolene, nettopp for å unngå å starte opp kurs der det faktisk er så få påmeldte at skolene av økonomiske eller andre årsaker ikke ønsker å gjennomføre dette.

Ut fra hensynet til at det skal være balanse mellom partenes rettigheter og plikter, må en skole som ønsker å innta et slikt forbehold i sine studievilkår også være forpliktet til å varsle eleven i rimelig tid forut for studiestart dersom det er sannsynlig at studiet vil bli avlyst som følge av for få antall påmeldte. Denne plikten må fremgå av kontraktsvilkårene. Da vil eleven bli advart om at studieplassen kan stå i fare, og har i det minste en viss mulighet til å innrette seg etter dette.

Etter vårt syn plikter skoler som inntar en slik bestemmelse i kontraktsvilkårene også å innta en bestemmelse om siste frist for avlysning av studier. En slik frist må settes til rimelig tid før studiestart. Etter vårt syn vil det bety senest 2 uker før studiestart.

Forbrukerombudet mener også at skolen har en veiledningsplikt overfor de elevene som utsettes for at kurs avlyses som følge av for få påmeldte, og også en plikt til å tilby eleven plass på et alternativt kurs dersom dette er praktisk mulig og ønskelig fra elevens side. Det er viktig at en slik forpliktelse for skolen i så fall fremgår klart i selve kontrakten, slik at eleven har mulighet til å gjøre seg kjent med hvilke rettigheter vedkommende har dersom situasjonen skulle oppstå.

Vilkårene som gjøres gjeldende i avtaleforholdet mellom skole og elev er ofte spredt i brosjyrer, søknadsskjema, bekreftelsesbrev og i mer generell studieinformasjon fra skolen. Kontraktsvilkårene bør presenteres samlet i en "Studiekontrakt", slik at det oppnås klarhet i avtaleforholdet og forebygge fremtidige tvister. Særlig viktig er det at elevens betalingsforpliktelser, eventuelle frister for avbrudd og normaltapsstatningens størrelse fremkommer på en klar og utvetydig måte.

Kontraktene skal være utfyllende og inneholde de prinsipper som Forbrukerombudet har behandlet i det ovenstående.